

هونهری لیکچوواندن و خوازه و خواستن له شیعری نوێ کوردیدا (سه لاج شوان وه ک نموونه)

که ریم شارهزا

شهسته کانی سه دهی رابوردووه دهست پیده کات، به لام تا پیتی نه نایه ههفتاکان و سه رهتای سه ره هه لکانی بزوتنه وهی (پوانگه) خۆی ئاشکرا نه کرد، نه بووه نه و شاعیره نوێکاره ی که ئه مرۆ به درهنگ وهختی له شیعره کانی ده کۆلینه وه. به لگه ی ئه م بزچوونه شمان نه و پینج هۆنراوه یه تی که له به شی دووه می دیوانه که ییدا بلاوی کردۆته وه میژروی (۱۹۶۷) یان به سه ره وه یه، ههست ده که یین شیعره کانی نه و سه ره ده مه ی به ته واوی نه گه بیسون و وه ک سه ره نجیش ده ده یینه هۆنراوه کانی ههفتاکانی، ههست ده که یین پیتشکه وتنیکی ته واویان پیتوه دیاره، تا بلتی هۆنراوه ی ناسک و سۆزدارن و زۆریه ی هه ره زۆری له سه رکیشی (۸) پرگه یی (۴+۴) ی خۆمالی کوردین، هه ندیکیشی له سه رکیشی (۱۰) پرگه یی (۵+۵) ن و به وشه ی ساده مانای جوانی خولقاندوه.

دیوانه که ی کراوه به سی به ش و به شی یه که میان (۴۰) هۆنراوه ی کورت و دریتی گرتۆته خۆ، له وانه (۳۹) هۆنراوه یان به وشه ی شیری نی (دلداره که م) دهست پیده کات، تا کو بیسه لمینتی که نه و دلداریه ی بو یاره خۆشه ویسته که ی هه میسه بیه نه ک (پایزه گه واله یه ک) بیت و دایبارینتی و زوو پروات.

به تیکرایی زۆریه ی هۆنراوه کانی هه ره سی به شه که پته ون و مایه ی نه وه ن ئاوریان لیبدریتته وه و بخرتنه بهر تیشکی هه لسه نگانن و لیکۆلینه وه.

جوانکارییه کانی شاعیر له هونهری شیعردا

شاعیری نوێکار له وه گه یشتوو که له پال ههست و سۆز و نه ندیشه وه، جوانی خولقاندن له شیعردا له قالبیکی هونه ریدا مه رجیکی سه ره کییه بو به ره مه هیتان و داهینانی چه مکی پته و و رازاوه بو روخساری هۆنراوه کانی، نه و جوانکارییه ش له ریگه ی پیکه وه نانی وینه ی شیعری و به کارهیتانی ره مز و نه فسانه ی ره سه نی خۆمالی و بیانی که مملاتی نی نیتوان هیزی خپرو هیزی شه ری تیدا به دی بکری، به م کاره ش چه مک و ناوه رۆکی هۆنراوه که خهست و خۆل ده بیت و خوتنه ر و گوئیگری

پیشه کی

سه لاج شوان (که رکوک: ۱۹۴۷) شاعیریکی نوێکاری کورده، له دوا دوا ی شهسته کان و سه رهتای ههفتاکانی سه ده ی رابوردوودا، وه ک شاعیریکی نوێکاری تایبه تمه ند جتی پیتی خۆی له سه ره مینه ی نه ده بی هاو چه رخی کوردی کورده وه، به چه پکیکی جوان و رازاوه له هۆنراوه ی ریالیستی ره خنه گری ئاودراو به رۆمانسیهت چه ند چینیکی ناوازه ی خسته سه ره ته لاری شیعری نوێباوی نه ته وه که ی.

له سالی (۱۹۷۸) دایوانیکی شیعری نایابی به ناوی [دلداره که م پایزه گه واله یه ک نیسه] به چاپ گه یانن و سه ره نجی ره خنه گرو شیعردۆستانی بو هونه ری شیعره کانی راکیشا؛ چونکه له وه گه یشتوو که هۆنراوه ی سه ره که وتوو زاده ی ههست و سۆزی هه لچوو و نه ندیشه ی قسوولی شاعیری به ره داره. له ریگه ی به خشی سروشه وهش له باری بی ناگایی هۆشی شاعیر بۆی ده خولقتی. هه رچه نه د شاعیرییه تی نه م شاعیره له نیوه ی دووه می

دهقه که باشت و هری دهگری و له گه لیدا ده گونجی.

دهبی ئەو راستیهش بلین که له م سهرده مه دا، هیچ شتیکی نا شیعیری نییه و شاعیری به هره دار ده توانی له هه موو شتیکی جوان و ناشیرین به ههست و سۆزی هه لچووی و به ئەندیشهی قوولی و له ریگهی وینهی شیعیریه وه جوانی له هۆنراوه که یدا بخولقتینی.

له بهر روشنایی ئەم پیوهرو بۆچوونانی باسمان کردن، ده که وینه گه ران به دواي ئەو جوانکاریبانهی که شاعیر له ریگهی وینهی گهش و گولی شیعیری و چه مکی ره مزی ئەفسانهیی خۆمالی و بیانی پیشکیشی کردوین.

وینهی شیعیری له دیوانی [دلداره کهم پایزه گه والیه ک نییه]

له زۆربهی هۆنراوه کانی ئەم دیوانه یدا له پال و ههسفرکردنا له ریگهی هونه ره کانی لیکچوواندن و خوازه و خواستن و به کارهیتانی ره مزی ئەفسانه ییه وه، وینهی جوان و ناسکی شیعیری بۆ خولقتاندوین، به لام دهبی ئەو راستیهش بزانی که ته نیا وه سف و لیکچوواندن و خوازه و خواستن بهس نین بۆ خولقتاندنی وینه کان، به لکو دهبی به هیزی ههست و سۆز و ئەندیشهی شاعیری به هره دار ئاو بدرین و شاعیر له باری بی ناگایی هۆشیه وه بۆی دروست بووی.

وینانه و شاعیر تا زالترب به سه ریاندا له کرداری به کارهیتانه که یان له شیعردا سه رکه وتو تر ده بی.

ههروه کوفه یله سووفی ناوداری گریک ئەرستۆ گوتوویه تی: «زالبونی شاعیر به سه ر پیکه وه نانی (خوازه) به شتیه که یان له شیعردا نیشانهی بلیمه تی و به هره داریه تی ئەو شاعیره یه (۱).»

باشترین وینهی شیعیری ئەو نموونانه که پیوه ندیبان به که سیکی دیاریکراو و کات و سه رده مه وه نه بی، چونکه زۆر وینه هه نه له گه ل گۆرانی بارو سه رده م و له رووت که وتنی که سه کان له که لک ده که ون و نرخی جارانیان نامیتنی، بۆ زیاتر روونکردنه وهی تاییه تمه ندیه کانی وینهی شیعیری، ده بی ئەوهش روون بکه یه وه که ئەم هونه ره دوو جووری هه یه: «جووری وه ستاو» و «جووری جوولاو» و هه ر وینه یه کیش به پیتی وشه کانی و ئەو ههست و سۆزه ی له ناوه رۆکی شیعه که وه وه رده گیرین، له ریگهی ههستیکی خوینهر، یان گوئگری دهقه که وه ده رکی پیده کری (۲).

به پیتی ئەم پیناسه و تاییه تمه ندیبانه، ده که وینه گول چینی چه پیک له وینه شیعیریه کانی ئەم دیوانه ی شاعیری نوێکارمان و که میک شیبان ده که یه وه تا بزانی چۆن دروست بوون و چ جووتیکن و به چ ههستیکی له ههسته کانی مرۆف وه رده گیرین.

له هۆنراوه یه کیدا به ناوی (تاگر و پووش) له ریگهی هونه ری لیکچوواندنیکی ره وان وه، دلداره که ی ده کاته په لکه زترینه ی دواي بارانی خه ونی به هاری شاره که ی خۆی و ده ربین و گوزاره یه کی جوان و ناسک له و کاره هونه ربیه یدا ده خولقتینی:

دلداره کهم په لکه زترینه ی دواي وهستی خه ونی به هاری شاره کهم ل: ۶

ئایا چ ده ربینیک له وه ناسکتر هه یه که ئەو یاره دلداره که ی به په لکه زترینه یه ک بچوینێ که له دواي باران هه لدی و ئەو بارانهش بارانیکێ راسته قینه نییه، به لکو مه جازیه و (بارانی خه ونی به هاری شاره که یه تی). ئەم چه مکهش بووه ته هونه ریکێ ناسکی (خوازه) و وینه کهش له جووری وه ستاو و به ههستی بینین وه رده گیر و کار له ههست و هۆشی گوئگر و وه رگری دهقی شیعه که ده کات. له هه مان هۆنراوه یدا وینه یه کی ئاوپته ی شیعیری خولقتاندووه، له ریگهی وه سف و هونه ری (خواستن) وه کاره ئەده بییه که ی ئەنجام داوه، جوانترین گوزاره ی شیعیری به دهسته وه داوه:

سه لاح شوان

دهبی راستیه کی دیکهش بزانی که وینهی شعیری له هونه ری لیکچوواندن روونتر ده خولقتی نه ک له وهسفرکردنی و له هونه ری (خوازه و خواستن) یش له هه مووان جوانترو گهش و گولتر دروست ده بی. که واته هونه ری (خوازه) و (خواستن) شاده ماری جهسته ی ئەو

با سەر په‌نجەیی پر نازاری
وێلی ناو دێری وشەکانم
تاوی دەرگای

بەهەشتی سینه نەرمەکەت بکاتەوه ٦:ل

دەیهوی بەسەری په‌نجەیی پر نازاری، دەرگای بەهەشتی
سینه نەرمەکەیی بکاتەوه، ئەگەر هەر ئەوەندە بواپە،
دەبوو وێنەییکی ئاسایی، بەلام چوو و شەکانی خۆی
کردوو بە جۆگەلە و دێراوی ئاودان، ئەمە لە دەرپرینیکی
ئاسایی دوور دەخاتەوه، لەپال وەسفکردنیکی جوان،
هونەری خوازهو خواستن دەخولقیینی، وێنە شیعرییە
پتەوه‌کەیی پێ دەکیشی، وێنە‌کەش لە جۆری جوولاه،
چونکە دەرگاگردنەوه پێویستی بەجوولەییە و بەهەستی
بینین و هەستی دەست لێدان وەردەگیری.

لە هۆنراوه‌یەکی دیکەیدا بەناوی (سیمرخی دوورگی
غەم) دوو وێنەیی شیعریی لە (داچۆرانی ئەستێرە) و
(تۆرانی مانگ) لە ئاسمانەکەیی دەخولقیینی کە
هەردووکیان بە هونەری خواستن دروست بوون:

هەزار ئەستێرە داچۆرا

مانگی چوارە

هەزار جار لە ئاسمان تۆرا ١٨:ل

لەم سێ نیو دێرە شیعردا دوو وێنەیی وەستاوی
شیعری خولقاون و هەردووکیشیان بەهەستی بینین
وەردەگیرین.

لە هۆنراوه‌یەکییدا بەناوی (نیسانیک)، لە قالبی
خوازه‌دا (دڵەکەیی شیتی عەشقی دلدەرەکەیی وەکو مانگی
گۆلی سووری تیدا پروداوه) و ئەو گۆلە سوورەش وەکو
ئاگر (گری لە دەریای ئارامی زەرد هەلگەراوی بەرداوه)
لەم دوو رسته شیعرییەدا دوو وێنەیی شیعریی لە رێگەیی
هونەری لێکچوواندن و خواستەوه خولقاوه:

دلدەرەکەم

دلی شیتیم وەکو نیسان

گۆلی سووری تیا پرواوه

گری لە دەریای ئارامی

زەرد هەلگەراوم بەرداوه ٢٣:ل

هەردوو وێنە‌کەش لە جۆری وەستاوان و بەهەستی بینین
وەردەگیرین. لە هەمان هۆنراوه‌یدا لە دەرپرینی (ئاگری
لێوه‌کانی دلدەرەکەیی غەمی هەلوه‌ریوی دوتین
دەسووتینی) و خۆشه‌ویستییه‌کەیی دووبارە دەکاتەوه:

دلدەرەکەم

لە ئاگری لێوه‌کانتا

غەمی هەلوه‌ریوی دوتینم
ئەسووتینم ٢٤:ل

لە رێگەیی پێکەوه‌نانی هونەری خواستن وێنە‌یەکی
گەش و گۆلی شیعریی بۆ دەکیشی و لە جۆری جوولاه،
چونکە سووتاندن کاریکە بەجوولە پێکدیی و بەهەستی
بینین وەردەگیری.

لە هۆنراوه‌یەکی تریدا بەناوی (منیش دلداری ئەزانم)،
لە رێگەیی لێکچووواندننیکی ره‌وان کە هەموو
(شاعیرەکانی شار بە دڵۆپە فرمیتسکیک دەچوینی) و
ئەو فرمیتسکەش کە (بەسەر گۆنای هەلقرچاوی پرده‌کاندا
دیتە خواری) و لەم رسته شیعرییەدا هونەری خواستن
دروست بوو، هەر بەو هونەرەش وێنە‌یەکی گەش و گۆلی
شیعریی دەخولقیینی:

دلدەرەکەم

لە شارێکا کە هەموو شاعیرەکانی

فرمیتسکیکن

بەسەر گۆنای هەلقرچاوی پرده‌کانا

دیتە خواری ٢٧:ل

وێنە‌یەکی ئاویتەیی شیعرییمان لەم دەرپرینە شیعرییە بۆ
دەخولقیینی کە دەگاتە رادەیی تابلۆیەکی هونەری و لە
جۆری جوولاه، بەهەستی بینین وەردەگیری. لە هۆنراوه‌ی
(دەسا دەرگا بکەرەوه)، لە دەرپرینی (دەرچوونی
وشەکانی شاعیر لە مەداری خۆیان) و (داگیرسانی ئەو
وشانەیشی وەک ئەستێرە) دوو وێنەیی شیعریی یەک
لەدوای یەکەیی لە رێگەیی پێکەوه‌نانی هونەری خواستن
خولقاندوو:

وشەکانم

لە مەداری خۆیان دەرچوون

وەکو ئەستێرە داگیرسان ٣٠:ل

ئەم دوو وێنە سادە‌یەش تەواوکەری یەکتەرن و لە جۆری
وەستاوان و بەهەستی بینین وەردەگیری.

لە هۆنراوه‌ی (تەلیسمینیکی شکاو) چەند وێنە‌یەکی
شیعریی یەک لەدوای یەکمان لە رێگەیی پێکەوه‌نانی
هونەری خواستن بۆ دەکیشی:

نەمەزانی

کاتی کە ماچی ئاگری ئاسۆی

لیوه‌کانت ئەکەم

کاتی هانا

بۆ مەرگی باو‌هشت ئەبەم

چاوی پر قینت دا ئەخەیی ٣٥:ل

شاعیری دلدارمان بهههتاوی باوهشی بههار) دوو وینهی
شاعریمان هونهرمهاندانه بۆ دهکیشی:

گهر نهستیرهکانی ناسمان

له لیواری

برینهکانا شین بن

ههتاو له باوهشی گهرمی بههاری دا

تیر تیر بم توینیتتهوه ل: ۵۰

له رێگهی پێکهوهنانی خواستن لهم دوو دهربرینه
ناسکهدا، ئەم دوو وینه شیعرییهی بۆ کیشاوین و
ههردووکیان له جۆری جوولاون، چونکه شینبوون (روانی
پرووهک) پێویستی به جوولنه ههیه و تواندنهوهش بههۆی
ههتاوی باوهشی گهرمی بههار ههمدیس جوولانهوهی
دهوی و ههردوو وینهکەش به ههستی بینین وهردهگیرین.

له هۆنراوهی (کووتاییهک) زنجیرهیهک له وینهی
شیعری دروست دهکات، له سههرتای زنجیره وینهکانیدا
(دلدارهکهی بهشهوه دهجووتینی و خۆبشی به نهستیره) و
بهم لیکچوواندنه جوانه وینهی یهکه میان دهکیشی:

دلدارهکهم

تۆ شهویت و من نهستیره و

گری غهمی بهر بهیانم ل: ۶۶

وینهکەش له جۆری وهستاوه، بهههستی بینین
وهردهگیری. دوا بهدوای ئهوهش وینهی دووهمی
بههوادادین. له رێگهی (لیکچوواندنی دلدارهکهی
بهگولله و لهناو دللی شاعیردا جیتی خۆی کردۆتهوه)
خولقاوه:

دلدارهکهم

تۆ گوللهیت و لهناو دلما

جینگای خۆت کردۆتهوه ل: ۶۶

ئەم وینهیهشی له جۆری وهستاوه. بهههستی بینین
وهردهگیری. وینهی سێیهمیش له لیکچوواندنی
دلدارهکهی به مهرگ که ههرگیز لیبی جیانابیتتهوه:

تۆ مهرگیت و بۆ کوئی برۆم

ههرگیز لیم جیانابیتتهوه ل: ۶۶

ئەم وینهیهشی له جۆری وهستاوه و بهههستی
دهروونی وهردهگیری.

له هۆنراوهی (سوورانهوهی گشت شتهکان) زنجیره
وینهیهکی شیعری دیکه یهک له دوای یهکی بۆ
کیشاوین و له دهربرینی (تیکه ل بوونی جوگهکان له
شهوێ خوشهویستی دهبنه مایهی رووبار دروست بوون).

له دهربرینی (ماچی ئاگری لیههکانت دلدارهکهی)
هونهری (خواستن) پێکهاتوه، له دهربرینی (هانا بۆ
مههرگی باوهشی ئهوه یاره و نوقاندنی چاوی پر له قینی
دلدارهکهی) هونهریکی تری خواستن پیکدینتی و بهم دوو
دهربرینه پروونبیتزیبه دوو وینهی شیعری یهک له دوای
یهکمان بۆ دهخولقتینی و ههردوو وینهکەش له جۆری
جوولاون و بهههستی بینین وهردهگیرین.

دوا بهدوای ئەم دوو وینهیهش، دوو وینهی دیکهشمان
له (خۆههلدانی دللی لهودیو شوورهی شاره بۆ
دهرگاکی) و له (بالهفرهی دلکهی له بهر پیتی ئهوه
شوخته) خولقاندوه:

نهمهزانی

کاتی دللم لهودیو شوورهی

شاره بۆ دهروازهکانا

خۆی ههلهداو

له بهریتتا نهکهوتته بالهفری

دهستی بهزیی بۆ نهبهی ل: ۳۵

شاعیری نوێکارمان له رێگهی پێکهوهنانی هونهری
خواستن وینهکانی خولقاندوه، ههردووکیان له جۆری
جوولاون به ههستی بینین و بیستن وهردهگیرین، چونکه
خۆههلدان به چاوه بپێرێ و بالهفرهش جووه دهنگیکی
ههیه و ههستی بیستن باستر وهری دهگری.

له هۆنراوهیهکی دیکه دا بهناوی (چاوهکانی تۆ
نهوورۆزن)، له دهربرینی (تواندنهوهی بهفری زستان لهسه
مهچک و چاوی ههزاران) و (بهجیهتشتنی گری سووری
رێگاگان بههۆی رهشهباي رێگهی نههاتی) بهوه دروست
بوون:

دلدارهکهم

بهفری زستان

لهسهر لێو و مهچک و چاوی ههزاران

توايهوه

رهشهباي رێگای نههاتی

گری سووری رێگاگان بهجیهتشت

بهگهرووی تاریکه شهوێ دوینیمان

کشایهوه ل: ۳۶

وینهی یهکه میان به ههستی بینین وهردهگیری، هی
دووهمیشیان بهههستیکی دهروونی. ههردووکیان له
جۆری جوولاون.

له هۆنراوهیهکی دیکه دا بهناوی (ماسییهکان
تینوویانه)، له دهربرینی (شین بوونی نهستیرهکانی
ناسمان له لیواری برینهکانی شاعیر) له (تواندنهوهی

به هۆی ئەم دەرپرینه مه جازیبه ئەم وینه شیعرییه مان بۆ ده کیشی:

گەر جوگه کان

له شهوی خوشه ویستی دا

به پروتی تیکه له به لهشی

یه کتر نه بن

پروبار ناییت ل: ۱۱۶

وینه کەش له جوۆری جوولاه و به ههستی بینین وهرده گیرئ. دواي ئەمهش وینه به کی جوولای دیکه مان بۆ له دەرپرینی (ئەگەر پروباره کان نه چن بۆ ناو نوینی شینی دهریاکان، ئەوا دهریاکان چۆل و وشک ده بن) له م دەرپرینه مه جازیبه ش وینه که دروست ده بی:

گەر پروباره کانیش غه می

دلپان بۆ یه کتر نه لپن و

نهرۆنه ناو نوینی شینی دهریاوه

دهریا چۆل و وشک نه مینئ ل: ۱۱۶

ئەو وینه به ش له جوۆری جوولاه و به ههستی بینین وهرده گیرئ. ئەوجا شاعیر وینه سییه می به دەرپرینی وا دروست ده کات که له گوهره پانی هونه ری خوازه ی روونیژیدا نه بی جیی له ناو دەرپرینی حه قیقیدا ناییته وه:

گەر دهریا ش وه کو په پووله

بال نه گرت

پۆل پۆل به رهو ناسمان نه روا

هه ور دهستی ناگاته مه می چیاکان ل: ۱۱۶

به راستی ئەم دەرپرینه ی شاعیری نوێکارمان، زۆر نوین و جوانترین هونه ری (خوازه و خواستن) یان پیکه وه ناوه وینه به کی جوان و رازاوه ی شیعری له جوۆری جوولای بۆ خولقاندووین و به ههستی بینین و ههستی کی دهررونی وهرده گیرئ. وینه ی چواره مپش له م دەرپرینه ناسکانه ی نیو شیعره که ی بۆ خولقاندووین:

گەر هه وریش هه ز

له شه قاری له شی وشکی

زه وی نه کا

باران ناییت

کانی و جوگا و پروبار ناییت

دهریا ناییت ل: ۱۱۷

وینه کەش له جوۆری جوولاه و به ههستی بینین وهرده گیرئ.

ئەفسانه وه ک ره گه زکی جوانکاری له لای شاعیردا به کارهینانی ئەفسانه ی کۆن له شیعری رۆژئاوا واییدا له سه ده ی نۆزده یه مه وه دهستی پیکردوه و له شیعری هاوچهرخی کوردیشدا له نیوه ی یه که می سه ده ی بیسته مه وه به مه بهستی قوولکردنه وه ی چه می هۆنراوه ی تازه به کارهاتوه.

شیعرو ئەفسانه ش پێوه ندییه کی به هیزیان له نیواندا هه یه، ههروه ک ره خنه گری بنیاتگه ری ناوداری فه رهنسای (پۆلان بارت) گوته نی: [شاعر بریتیی له دارشته وه ی ئەفسانه له قالیکی نویدا، یان خولقاندنی ئەفسانه ی تازه] و له ریگه ی مملاتی نیوان ره گه زه دژ به یه که کانی خپرو شه ر ئەنجامی کی گه ش وه ده ست دیت، به تاییه تی گەر هیزی خیر سه رکه وی.

شاعیری نوێکاری ئەم باسه مان له سه ره تای حه فتا کانی سه ده ی رابوردوه وه ناوی له ئەفسانه ی خۆمالی و بیانی داوه ته وه و تاقیکردنه وه یه کی به پیستی شیعری ئەنجام داوه. سه ره تا به ئەفسانه ی خۆمالی کوردی دهستی پیکردوه. له دوا واییدا دهستی بۆ ئەفسانه ی بیانی ش درێژکردوه و له چه می به پیستی ئەو ئەفسانانه ش جوانکاری به کی باشی له هونه ری شیعره کانی دا کردوه.

له هۆنراوه یه کیدا به ناوی (ئەژدها هاو ناو) ئەو ئەفسانه کۆنه ی نه ته وه که ی به کارهینا وه که «ئەژدها یه ک سه رچاوه ی ناوی شاریک ده گری و ماوه نادان دلۆپیک ناو بۆ خه لکه که بیته خواره وه تا خه لکی شار کچیک وه ک قوربانی پیشکیشی نه که ن تا بیگاته خۆراکی پۆژانه ی. ئەو ئەژدها یه ره مزی زه بر به دهستی کی خونکار و چه وسپنه ره و میلیله ته که ش زۆر لیکراو و چه وسا وه یه، تا یه کتیک له قاره مانانی خه باتگی پی میلیله ت ئەو ئەژدها یه ده کوژی و خه لکه که به ته واوی رزگار ده کات.»

شاعیر و امان بۆ دهرده خات که نۆزه ی ئەو یاره دلداریه تی پیشکیش به و ئەژدها یه ی بکات. که چی ئەمه ناکات، چونکه گیانی دلداره که ی پچ له هه موو که سیکی تر به نرختره و ئەمه ش له ئەنجامی عه شقه سه ره پۆکه یه تی بۆ ئەو یاره نازداره خوشه ویسته ی:

دلداره که م

ئه لپن نۆره ها تۆته سه ر من و ئەبی

ئه مشه و تۆ به دیاری به م

ته نیا تۆم هه ی

با شار له تینوا بخنکی ل: ۴۱

له چه می ئەو ئەفسانه خۆمالی به ی نه ته وه که ی جوۆره جوانکاری به کی خستۆته بنیاتی هۆنراوه که ی، خۆزیا له جیاتی ئەوه ی بلن (با شار له تینوا بخنکی) گوتبای

**داخی کوشتنی کۆرپه‌که‌ی مه‌زده‌ی
په‌ ده‌ر به‌په‌تینی
شوره‌ی ناسۆری شه‌و بسووتینی
بت و بتخانه‌ی دابرووختینی
چونکه‌ به‌ته‌ن‌ها هه‌ر خواپه‌ک هه‌یه
بروایه‌ک هه‌یه ل: ۹۹**

به‌م جوړه شاعیر له‌ناو ئاو و هه‌وای ئه‌فسانه‌ی کۆنی نه‌ته‌وه‌که‌ی خۆیدا ده‌سوورپه‌ته‌وه و مملاتی نیوان هه‌تیزی خه‌یر و هه‌تیزی شه‌ر به‌جوانی ده‌رده‌په‌رێ که سه‌رکه‌وتنه‌یش له ئه‌نجامدا هه‌ر بۆ هه‌تیزی چاکه و خه‌رخوازییه که ئه‌مپه‌رۆکه هه‌تیزی مه‌یلله‌تی ته‌یکۆشه‌ر ده‌گره‌په‌ته‌وه.

دوای ئاو‌په‌رانه‌وه‌ی له ئه‌فسانه‌ی خۆماله‌ی ورده ورده به‌ره‌و دنیای ئه‌فسانه‌ی کۆنی گه‌لانی تر ده‌په‌وات، له‌وانه ده‌چه‌په‌ته مه‌یدانی ئه‌فسانه‌ی (سه‌یزیف و تاشه به‌رده‌که‌ی) که ئه‌فسانه‌یه‌کی کۆنی گه‌ریکه، به‌لام و هه‌کو خۆی وه‌ری ناگرێ، چونکه له ئه‌فسانه‌که‌ی (سه‌یزیف) هه‌موو هه‌ولتی ئاده‌مه‌یزاد له په‌یناوی (نه‌مری)یه، که‌چی له‌لای شاعیر هه‌موو هیوا و ئاو‌ته‌که‌ی بۆ گه‌یشه‌تن به‌ دل‌داره‌که‌یه‌تی و به‌زانین چۆن ئه‌و ئه‌فسانه‌یه‌ی هه‌له‌وه‌شاندۆته‌وه و به‌جو‌ریکی دیکه دایه‌شته‌وته‌وه و جوانکاریه‌کی په‌ته‌وی له هه‌نراوه‌که‌یدا خولقاندووه:

**دل‌داره‌که‌م
من (سه‌یزیف) ته‌یکم گشت ره‌ژۆنیک
به‌ په‌په‌لکانه‌ی شکاوی
ته‌یشکی گه‌رد گرتووی هه‌تاوا
به‌ره‌و لای ته‌سه‌ر نه‌که‌وم
له‌گه‌ل ئاوابوونی خۆرا
په‌په‌لکانه‌ی نه‌رووخت
مه‌یشه‌ له‌ جیگای دویتنی شه‌وی خۆما
به‌ته‌ن‌یا به‌ن ته‌سه‌روم ل: ۵۷**

شاعیر چووه له‌ که‌ره‌سته‌ی ئه‌و ئه‌فسانه‌ کۆنه‌ی (سه‌یزیف)ی گه‌ریکی، ئه‌فسانه‌یه‌کی تازه‌ی دایه‌شته‌وته‌وه و به‌مه‌ش ته‌قیه‌کردنه‌وه‌یه‌کی نوێی له‌ شیعری هاوچه‌رخه‌ی کوردیدا خولقاندووه. به‌په‌په‌چه‌وانه‌ی (سه‌یزیف و به‌سه‌رخه‌سته‌نی تاشه به‌رده‌که‌ی (ئه‌رکی ژبانی) بۆ سه‌ر لووتکه (چیای نه‌مری)، چووه دل‌داره‌که‌ی خۆی کوردووه به‌ خۆری (ئامانج)ی و ره‌ژۆنه به‌ په‌په‌لکانه‌ی ته‌یشکی گه‌ردگرتووی هه‌تاو ده‌یه‌وی سه‌رکه‌وی تا بگاته ئه‌و خۆره‌ی که دل‌داره‌که‌یه‌تی، که‌چی که شه‌ودادی ئه‌و په‌په‌لکانه‌ی شکاوه ده‌رووخت و ئه‌مه‌یشه‌ وه‌ک سه‌یزیف ناگاته ئامانج و به‌ ته‌ن‌یایی له‌ جیجی جارانی ئه‌وه‌شه‌وه،

[له‌گه‌ل ئه‌ژده‌ها ده‌جه‌نگم تا شار و دل‌داره‌که‌م له ته‌ن‌ه‌وتی ره‌ژگار ده‌که‌م] ئه‌وا ده‌وری ره‌ژگارکه‌ری وه‌رده‌گرت و خه‌لکی شار و دل‌داره‌که‌یشه‌ی له‌ چنگ زۆرداری و چه‌وساندنه‌وه‌ی ئه‌و زۆرداره چه‌وسینه‌ره‌ ئازاد ده‌کرد و ته‌قیه‌کردنه‌وه ئه‌فسانه‌یه‌که‌شی به‌هه‌تر تر ده‌بوو.

له هه‌نراوه‌ی (داستانی فره‌شته‌کان)دا، له مملاتی نیوان فره‌شته، نمونه‌ی (خه‌یر و چاکه). دێو و درنج، نمونه‌ی (شه‌ر و خه‌راپه‌کاری) ده‌دوێ. ئه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌خات که (فره‌شته‌یه‌کی خه‌وتناوی به‌ناخی شه‌ودا دیت و ده‌چیت و شاپاله‌ ناگرینه‌کانی ده‌کاته هه‌وتینی شه‌فه‌ق)، له‌م ده‌ره‌په‌نه ئه‌فسانه‌یه‌دا، هه‌نهری (خواسن)ی روونپه‌ژیشه‌ی خولقاندووه، و ته‌نه‌یه‌کی ئاویته‌ی شیعری له‌په‌ل ئه‌فسانه‌که‌دا دروست کوردووه:

**فره‌شته‌یه‌کی سه‌رتاپا له‌ خه‌وتن
به‌ناخی جه‌رگی شه‌وی مه‌یپه‌وا
هه‌ر دیت و نه‌روا
نووی شاپاله‌ ناگرینه‌کانی
بۆ لێوی وشه‌ی
شه‌فه‌قی گه‌شی ره‌نگ نه‌رخه‌وانی
کردۆته هه‌وتین ل: ۹۷**

لێره‌دا کار و هه‌له‌وتی فره‌شته‌ی خه‌رخوازه‌ ده‌ده‌په‌رێ و ئه‌وجا دیته سه‌ر په‌وشت و کرداری (دێو و درنج) که به‌رده‌وام له‌ دژی فره‌شته‌ن (که په‌مزی مرۆقی چاک و ئاشته‌خوازن). له هه‌موو شوته‌نیک له‌ رووی ده‌وه‌ستن و ره‌تیکه له‌ کاره باشه‌کانی فره‌شته ده‌گرن:

**دێو و درنجی سه‌فته‌کراوی
ناو گۆری په‌سی مه‌ینا زه‌نگاوی
ده‌وریان داوه
تا هه‌لی لووشن، هه‌تا شه‌و ماوه ل: ۹۸**

دوای ده‌رخه‌ستنی ئه‌و مملاتی و دژایه‌تیه‌ی نیوان ئه‌و دوو په‌مزه به‌هه‌تیزی ئه‌فسانه‌ی کوردی. شاعیر له‌دوا هه‌نگاوی هه‌نراوه‌که‌یدا فره‌شته‌ی په‌روه‌رده‌ی کاری چاکه و کوردووه‌ی شو‌ر شه‌گیه‌ری، به‌ته‌کانی سه‌ر به‌دێو و درنج له‌ناو ده‌بات و ته‌له‌ی کوشتنی کۆرپه‌ی (ئاوه‌ورامه‌زدا)ی خه‌وداوه‌ندی هه‌ره گه‌وره‌ی ئایینی زه‌رده‌شت له‌و دێو و درنجانه ده‌کاته‌وه:

**به‌لام فره‌شته‌ی
گۆشکراوی شو‌ر شه‌گیه‌ریه‌تی
بتی کرمزلی زه‌نگ له‌به‌رکردووی
کۆنه په‌رسته‌گای باپه‌ره‌ی مردووی
چاو هه‌له‌ته‌کۆلی**

بهیج ئه‌و دلداره‌ خو‌شه‌ و‌یسته‌ی ده‌خه‌و‌ی و به‌م جو‌ره‌ شاعیر دار‌شته‌وه‌یه‌کی پۆزه‌تیقانه‌ی ئه‌فسانه‌ بیانییه‌که‌ی ئه‌نجام داوه‌، له‌ ریگه‌ی هونه‌ری خوازه‌ی ره‌وانبیر‌یشه‌وه‌ جوانکارییه‌کی باشی خولقاندووه‌.

ئه‌نجام

له‌م لیكۆلینه‌وه‌دا تا پیمان کرا تیشکی شیکردنه‌وه‌مان خسته‌ سه‌ر هونه‌ری لیكچوواندن و خوازه‌ و خواستن له‌ شیعری (سه‌لاح شوان)دا ئه‌وانه‌شی له‌ قالبی وینه‌ی شیعری و به‌کاره‌یتانی ئه‌فسانه‌ و ره‌مزه‌کانی له‌ چوارچێوه‌یه‌کی نوێدا خولقاندوون، ئه‌وه‌ی سه‌رنجی ره‌خنه‌گر و شاعر دۆستانێ ئه‌م دیوانه‌ی شاعیر را‌ده‌کێششی، ئه‌وه‌یه‌ زۆریه‌ی هه‌ره‌ زۆری وینه‌ شیعرییه‌کانی به‌هه‌ستی بینین وهرده‌گیرین مانای ئه‌وه‌یه‌ شاعیر ئه‌وه‌نده‌ خۆی له‌ باه‌ته‌ی ئه‌وها نه‌داوه‌، ده‌نگ وئاواز و موسیقا و گۆرانی تیدابنی تا به‌هه‌ستی بیستن وهریگیرین، یان بۆنی گۆل و گولا و بخاته‌ نیو‌رسته‌ی شیعره‌کانی تا به‌هه‌ستی بۆنکردن وهریگیرین، یان باسی شیرینی و تالی و تفتی و تیژی و ترشی بکات تا به‌هه‌ستی تامکردن (چێژه‌ هه‌ست) وهریگیرین.

ده‌بج ئه‌و راستیه‌ش روون بکه‌ینه‌وه‌ که‌ چ وینه‌ی شیعری و چ دار‌شته‌وه‌ی ئه‌فسانه‌، یان خولقاندنی تا له‌ ره‌گه‌زی ناوی که‌سایه‌تی و کات و سه‌رده‌م به‌دوور بن نه‌متر ده‌بن، چونکه‌ به‌گۆرانی کات و سه‌رده‌م و نه‌مانی رووه‌تی ئه‌و که‌سایه‌تییه‌ وینه‌که‌ و تاکیکردنه‌وه‌ ئه‌فسانه‌یه‌که‌ ده‌مرن، وه‌ک سه‌رنجیش ده‌ده‌ین وینه‌ شیعرییه‌کانی شاعیری لیها‌توو‌مان و تاکیکردنه‌وه‌ ئه‌فسانه‌یه‌کانی له‌ کات و سه‌رده‌م و ناوی که‌سایه‌تی به‌ده‌رن هه‌ر ئه‌م تاییه‌مه‌ندیه‌شه‌ باه‌ته‌کانی گه‌ش و گۆل کردووه‌ و جو‌ره‌ رووه‌ت و نه‌مرییه‌کی پێداون و له‌ نرخ‌ی جوانکارییه‌کانی دانه‌له‌نگاندووه‌.

سه‌رچاوه‌ و په‌راویز:

١- سیسل. دی. لويس- الصورة الشعرية- ترجمة: الدكتور احمد نصيف الجنابي و آخرین- بغداد (١٩٨٢)، ص ٢٣.

٢- هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ٢١١.

* سه‌لاح شوان- دیوانی [دلداره‌که‌م پایزه‌ گه‌واله‌یه‌ک نیییه‌]- به‌غدا (١٩٧٨)- چاپ و بلا‌وکردنه‌وه‌ی- ده‌زگای رۆشنییری و بلا‌وکردنه‌وه‌ی کوردی.